

GÜNÜN MEVZULARI

Büyük kültür hamlesi

Yazan

İSMAİL HABİB SEVÜK

Hani bir iki gün önce gazetele-
rimiz Millî Eğitim Bakanlığının
gençliğimizi mazideki kültür eser-
leriyle ilgilendirmek için harekete
geçtiğini kuru bir iki satırla haber
vermişlerdi. Bu kere Bakanlıktan
aldığım matbu rapor ve anketle bu
işin ne kadar esaslı bir şekilde ele
alındığını göğüs kabartan bir se-
vincle anladım.

Nimetlerin asıl kıymeti yendik-
leri hüsranın heybetile ölçülür. Se-
vincimin genişliği için tutuluş tar-
zındaki etraflılıkla yepyeni bir
mahiyet gösteren bu büyük kültür
hamlesinin uzun zamanlardır git-
tikçe koyulaşıp korkunçlaşan en
derin bir yoksulluğu bertaraf e-
deceğinden ileri geliyor. Evet, ne
kadar zamandır durmadan artan
bir hızla mazimizden kopuyorduk.
Milletlerin kuvveti köklülüklerin-
dedir. Gençliğin maziden kopması
kopuklaşması demektir.

Gafletin esasî maziye geçmiş bir
hayal sanmaktan başlıyor. Mazi
hal, âti diye üçüzlü zamanı insan
kafası yaratıp yakıştırdı. Tabiatte
üç zaman değil eskilerin «deymu-
met» dedikleri ezeli bir devamlılık
var. Bazı ana hakikatleri her vakit
tekrar faydalıdır. Beş asırlık
bir çınar geçti sandığımız beş as-
rile ayakta duruyor. Elli yıllık bir
adam adımlarını elli yılın kuvve-
tile atıp yazarlarını elli yılın kerem-
etile yazar. Maddiyet ve mane-
viyetimizle âtiye doğru gidişimizi
mazinin götürüşüne borçluyuz.

Ferdler bile böyle olunca hele
milletler ne olmaz? Ebediliğin rea-
lite halindeki tek mânâsı giden
ferdlerle bedel milletlerin kalışdır.
Milletlere bu bekayı fânî olan ferd-
ler verdi. Giden ferdler milletlere
bıraka bıraka giderler ve milletler
kendilerine bırakılanlarla zenginle-
şe zenginleşe asırların koynundan
kıp gelirler. Her gerçek millet
kendine himmeti dokunan büyük
ferdlerini nasıl minnetle unutmazsa
düşünen bütün ferdler de bilirler
ki kendileri mazideki binbir ni-
metin feyzine nâildirler. Türk mi-
letinin asaleti ki ezele karışır; di-
limizde o ezelin mirası, ata söz-
lerimizde o ezelin felsefesi ve
kanımızda o zelin devam edip
gelen yiğitliği var. Bunlar kütle-
lerin, yani hepimizin malıdır. Ferd
olarak da o ezelin hiç olmazsa beş
altı asrını bilen bir Türk aydını
beş altı asırlık bir yaş kazanmış
olur. Maziye doğru derinleşmenin
büyük nimeti burada.

Bu derinleşmeyi kazandıracak
ilk vasıta tabiatile tarihtir. Tarihin
bir ilim olan, bir de kültür olan
tarafı var. İlim tarafı mutehassıs-
ları uğraşır, fakat kültür tarafını
her aydının tatması gerek. Ken-
dimizde kendimizi bulmak gibi bir
şey bu. Sevmenin kuvvetlisi tanı-
maktan geliyor. Millet ki maziden
akıp geldi, onun mazisini tanıma-
yan milletini tam mânâsile sevmiş
olamaz. Gençliğimize tarih bilgisi-
ni kana şırıngayla karıştırır gibi
bünyeye mal edilerek vermek ge-
rek. Okullarda sınıf geçmeye ka-
dar olsun diye bir kaç sahife bel-
letmek için değil. Bir kimse bir
kere tarihi tatsın, ondan sonra ta-
dına doyamaz.

Asırlar boyunca milletin nabzın-
daki atışı, yani onun iç duygusunu
ise bize edebî eserler bildirir. Tar-
ih bize akmaz, biz tarihe akarız.
Edebiyat ve şiir ise bize akar. Halis
şiir ki ezeldir, bugünün şairi di-
van şiirinde olsun, halk şiirinde ol-
sun ezeli olan unsurları avladıkça
kendi şairliğini gıdalandırmış olur.
Bunu en iyi yapabilenlerdir ki şa-
irliklerine irtifa verebilirler.

Bir de gözlere söyliyene güzel
sanatlar var. İslâmlığı yanlış anla-
manın hüsraniye medrese bu mil-
letin elinden fırçayı ve kalemtraşını
aldı. Fakat milletin yaratıcı dehası
resim yerine Türk hattını resimleş-
tirip heykel yerine mezar taşlarını
heykelleştirdi. Medrese yaşağının
zorile minyatürlerde «mesafe» ve
«nisber» realitelerini bir tarafa bı-
rakmağa mecbur kalan Türk san-
atkarı bunun hincını o minyatür-
lerdeki renk imtizaclarının hâri-
kasile tatmin ediyordu. Buna rağ-
men Levnî gibi ressamlar medrese
yaşağına meydan okuyarak iki bu-
çuk asır önce canlı canlı resimler
yarattılar.

Güzel sanatlardan göze söyliyene-
lerin en hacimli olan mimari. Vat-
tan sadece toprak ve gövde değildir.
Edirnenin «Selimiye» sinden Er-

zurumun «Çifte minareler» ine,
İstanbulun «Süleymaniye» sinden
Diyarbakırın yalçın «Kale» sine,
Manisanın «Muradiye» sinden Si-
vasın «Şifaiye» sine, Bursanın «Ye-
şil Türbe» sinden Konyanın «Ye-
şil Kubbe» sine kadar bütün bu
toprakların üstünü en zevkli sanat
âbideleriyle bezediğimiz içindir ki
bu topraklara göğsümüzü gere gere
vatanımız diyoruz.

Keyfiyetçe olgun ve muhtevaca
dolgun; zamanca derin ve mekânca
engin böyle bir maziden neye kop-
mağa başladık? Bu kopuş harf in-
kilâbile başlamış değildir. Bu, il-
mimizin kültürümüzden ayrımasile
başladı. İlim kafada, kültür iç â-
lemimizde. Milletler ilimle ilerler,
kültürle derinleşir. İmparatorluğun
yükseliş devirlerindeki keramet
ilmimizle kültürümüzden ikizli a-
henginden ileri geliyor. Mohaçtaki
ordu yalnız kuvvetimiz değil me-
deniyetimizdi. Tanzimattanberi garb
hlaşmakta haklıydık. İşin aksak
tarafı biz olmaktan çıkışımızdaydı.
Evet bu kopuş harf inkilâbile
başlanmış değildir.

Daha bundan kırk dört yıl önce
Ahmed Rasim Meşrutiyetin ilk yıl-
larında neşrettiği «Resimli ve ha-
ritalı Osmanlı tarihi» nin önsözün-
de aynen şöyle der: «Bizde meselâ
en mutena yazılmış ve yazılışı iti-
barile de tarih-i edebiyatımızda bir
faslın mukaddimesini vücude ge-
tirmiş olan Naimâ tarihini okumak
âdeta bir hünerdir.» Bu yalnız li-
san ayrılığında ileri gelmiyor. Ah-
med Rasim şöyle devam ediyor:
«Arabca, farsça bilmek ve kendi
lisanında biraz behreyâb olmak a-
lelûmum tarihlerimizin anlaşılma-
sı için kâfi değildir.» İş o zamanki
bizim gençliğimiz için böyle olur-

sa harf inkilâbındanberi gelenlerle
bundan sonra gelecekler için ne
olmaz?

Bundan dokuz yıl önceye kadar
Galatasaray Lisesindeki on iki yıl-
lık tecrübemle bilirim: Talebelerin
her yıl bir merdivenden iner gibi
basamak basamak mazimizin kül-
türünden koptuğunu görüyordum.
Ruhum acı bir azabla burkulup
duruyordu. Bunun için şimdi Millî
Eğitim Bakanlığının giriştiği büyük
kültür hamlesi karşısında da en bü-
yük bir sevincin heyecanını duyma-
ktayım. «Türk kültür eserleri
serisi» için Bakanlıkta kurulan
«Büro», aldığımız raporla anket-
ten anlıyoruz ki, bu en hayırlı işin
temelini gayet sağlam kurmuştur.
Mazimizin geneliğe mal edilecek
kültür eserlerini dört esaslı saba-
ya ayırmışlar: a) Güzel sanatlar,
b) Edebi eserler, c) Tarihler, d) İ-
lmî ve felsefî eserler.

Güzel sanatlarda Türk milletinin
camileri, türbeleri, evleri, çeşme-
leri, hisarları, minyatürleri, halı-
ları, hatları hep albüm albüm, renk-
liler renkli o'arak seri koleksiyon-
lar halinde bastırılacaktır. İslâmi-
yetten önceki Uygur sanatının da
ayrı bir cildde toplanması unutul-
mamış. On sekiz yıl önce Berlinde
«Turfan müzesi» ni gezdiğim za-
man gördüğüm hârika güzellikler
karşısında donakalmışım. «Tuna-
dan batıya» daki «Berlinde Turfan
ve Bâbil» yazısının ilk kısmı o be-
dişleri anlatır.

Edebi eserler: Bunlardan klâsik
kıymetli olanlar, hem esas metin-
leri, hem bugünkü dile çevrilmiş
şekillerile basılacak. Öyle eserlerin
bugünkü dile çevrilmesi... Allah
razı olsun bu hususta en doğru
yol bulunmuş. Konulan esas şu:

«Bugünkü dile çevirme işinin bü-
yük bir itina ve zevkle yapılması
lâzımdır. Bunun doğru olması kâfi
değil, aynı zamanda güzel olması
icab eder.» Evet, tâ ki gençler
çevirmelerden aynı zamanda zevk
alabilsin. Tanzimattan sonraki men-
şur eserlerin sadece bugünkü dile
çevrilmesiyle iktifa edilecek. Bu da
doğrudur. Bu, mazinin hakkına te-
cavüz değil, aksine, mazide yatıp
kalan o eserleri ayağa kaldırıp bu-
günde ve yarında yaşamalarına
imkân vermektir.

Tarihler: Bu sahada da neler yap-
ılması lâzımsa hepsi düşünülmüş.
Bu hususta konan en mühim dü-
şür şu: «Tarihler aslındaki havayı
mümkün olduğu kadar muhafaza
ederek bugünkü Türkçeye kazandı-
lacaktır.» Yalnız Osmanlı tarihi için
Hoca Sadedinden başlayarak Pe-
çevi ve Naimâdan Cevdet Paşaya
kadar bellibaşlı klâsik tarihlerimizi
alelade bir «tercüme» veya bir
«basitleştirme» onları öldürmek ol-
tur. O eserlerin kendilerine göre bir
üslûb büyüleri var. Çevirişi öyle
sanatlı bir tarzda yapmalı ki onla-
rın kendi zamanlarına aid büyü-
şü uçmasın.

Millî Eğitim Bakanı Tefik İleri
bu hevetli kültür serisi için yaz-
dığı «Önsöz» ün en sonunda şöyle
divor: «Bu, çok emek ve çok mas-
rafa ihtiyac gösterecektir. Fakat
yarınki büyük Türk sanatkarının
vetişme imkânlarını sağlayacak bir
bir emek ve masraf çok görülme-
melidir. Unutmamalıdır ki büyük
bir sanatkar bazan, tek basına bir
milleti temsil eder ve onun insan-
lık âlemindeki yerini yükseltir.»
Bakanın yerden göke hakkı var. Ye-
ni nesillere yepyeni ufuklar aç-
cak olan böyle en hayırlı bir mak-
sad için sarfedilecek para toprağa
ekilen buğday, çocuğa emzirtilen
ana sütü kadar helâldir. Bununla
mazimizi fethediyoruz. Bugünkü
iktidarı bu besaretili hamlesinden
dolayı candan tebrik ederiz.

